

УДК: 37.082

**УПРАВЛІНСЬКИЙ СКЛАД НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ КАФЕДР
ПЕДАГОГІКИ (1921-1929 рр.)**

кандидат педагогічних наук, доцент, Башкір О.І.

Харківський національний педагогічний університет імені
Г.С. Сковороди, Україна, Харків

У статті на основі вивчення історико-педагогічної літератури, архівних матеріалів уособлено управлінський аспект діяльності науково-дослідних кафедр педагогіки і педології інститутів народної освіти України впродовж 1921-1929 років, здійснено короткий огляд біографічних відомостей завідувачів кафедр педагогіки і педології, їх унесок у розвиток психолого-педагогічних наук, обґрунтовано основні заходи діяльності керівників кафедр у відновленні наукового потенціалу педагогіки, створенні мережі вищих педагогічних навчальних закладів, де кафедральна система сприяла ефективному формуванню і вчителя середньої школи з належним рівнем наукового знання, і викладача вищої ланки освіти.

Ключові слова: науково-дослідна кафедра, педагогіка, управління, завідувач, біографія, творчий спадок, унесок.

*кандидат педагогических наук, доцент Башкир О.И.
Управленческий состав научно-исследовательских кафедр педагогической (1921-1929 гг.) / Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды, Украина, Харьков*

В статье на основании изучения историко-педагогической литературы, архивных материалов обособленно управленческий аспект деятельности научно-исследовательских кафедр

педагогики и педологии институтов народного образования Украины на протяжении 1921-1929гг., сделано короткий обзор биографических сведений заведующих кафедр педагогики и педологии, их вклад в развитие психолого-педагогических наук, обосновано меры деятельности руководителей кафедр в восстановлении научного потенциала педагогики, организации сети высших педагогических учебных заведений, где кафедральная система способствовала эффективному формированию и учителя средней школы с надлежащим уровнем научного знания, и преподавателя высшего звена образования.

Ключевые слова: научно-исследовательская кафедра, педагогика, управление, заведующий, биография, творческое наследие, вклад.

Candidate of pedagogical sciences, associate professor, Bashkir O.I. The administrative staff of the research departments of pedagogy (1921-1929r.) / G. Skovoroda Kharkov National Pedagogical University, Ukraine, Kharkov

Managerial aspects of activities of the research departments of pedagogy and paedology of Institutes of Public Education in Ukraine during 1921-1929 have been shown in the article on the basis of studied historical and pedagogical literature, and archival materials. A brief overview of biographic data of heads of departments of pedagogy and paedology, their contribution to the development of psychological and pedagogical sciences has been given. The basic measures in activities of heads of the departments in restoring scientific potential of pedagogy, creating a network of higher pedagogical educational institutions, where the department system favoured effective formation of both secondary school teacher with the appropriate level of scientific knowledge, and a teacher of higher education, have been substantiated.

Keywords: research departments, pedagogy, control, head, biography, artistic heritage, contribution.

Вступ. Діяльність професорсько-викладацького складу кафедр завжди була і є показником роботи вищого навчального закладу. Кожен член кафедри є неповторною особистістю, котра своєю відданістю та наполегливістю вносить, здавалося б, невидимий, але прогресивний результат у відповідності продукуюваної ним науки. Аналіз наукових робіт та публікації сучасних учених (Дічек Н., Ярошенко М., Астряб О., Бетіна Н., Білий Б., Вдовенко В., Глушков П., Гур'янова О., Ланков А., Михайлович Т., Рупасо К., Слєпкань З., Стрілець С., Галів М., Гупан Н., Заруба В., Сумарокова Л., Зленко Г., Левченко В., Петровський Е., Сухомлинська О., Самоплавська Т., Чернов Б. та ін.) переконує в безперечній істині: запорука успіху роботи кафедри – це її професорсько-викладацький склад на чолі з завідувачем.

Відомо, реорганізація університетської системи освіти 1919р. сприяла створенню мережі вищих навчальних закладів, серед яких інститути народної освіти (ІНО) виконували функцію підготовки майбутніх учителів. Паралельно здійснювалося відтворення наукового потенціалу країни, створення й актуалізація нових, зумовлених часом, наук, до яких відноситься педологія. Визначною подією у завершенні побудови системи вищої освіти України стала постанова Раднаркому УСРР *«Про заснування науково-дослідних кафедр і забезпечення працівників науково-дослідних кафедр»* 1921р. [11]

Після складної організаційної роботи впродовж 1922-1924рр. в Україні було створено 86 науково-дослідних кафедр (НДК). Педагогічні ж науки почали активно розвиватися на організованих у

Києві, Одесі, Харкові науково-дослідних кафедрах педології. Зазначимо, Київська й Одеська кафедри педології були утворені на підґрунті діючих у цих містах педологічних інститутів, а Харківська – за зразком означених вище кафедр за ініціативи декана факультету соціального виховання Харківського ІНО Попова О.І.

Формулювання мети статті і завдань. На думку Адаменко О.О. [1], необхідною умовою кожного історико-педагогічного дослідження є не лише аналіз історичних процесів становлення систем освіти, а й оцінка спадщини відомих постатей, які закладали фундамент національної педагогіки й ставали рушійною силою процесу розвитку суспільства. Звернення до педагогічної спадщини вітчизняних педагогів, науковців, освітян дає можливість ґрунтовніше вивчити історичні закономірності, становлення й розвитку української педагогіки.

Інтерес викликає реформаційний період 1921-1929 років, коли вища педагогічна освіта активно почала розвиватися, потребуючи вагомого наукового підґрунтя. Взаємодія ІНО з НДК педології сприяла формуванню плеяди молодих науковців, які здійснювали в стінах педагогічних вишів педагогізацію всіх навчальних дисциплін. Потреба педагогічних навчальних закладів у наукових кадрах зумовила розгортання науково-дослідних кафедр педагогіки і педології в 1925р. уже в структурах ІНО, що сприяло зближенню науковців із майбутніми вчителями, зі школами, розвитку педагогічної науки. Упровадження цього здійснювалося на підставі законодавчих положень зусиллями професорсько-викладацького складу кафедр під головуванням завідувачів. **Мета статті:** на основі вивчення біографічних даних, творчого доробку завідувачів науково-дослідних кафедр педагогіки, виявлення особливостей діяльності кафедр впродовж 1921-1929 років здійснити характеристику їх управлінського складу.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження використано комплекс методів, а саме: *загальнонаукові* (історико-педагогічний аналіз, синтез, узагальнення архівних матеріалів, наукової літератури та періодичних видань); *історико-генезисний*, який дав змогу проаналізувати особливості розвитку кафедри педагогіки впродовж 1921-1929рр.; *персоналістично-біографічний*, що допоміг вивчити життєдіяльність керівників кафедр педагогіки та з'ясувати особливості формування їхніх педагогічних ідей і їх вплив на подальший розвиток наукового потенціалу педагогіки і системи педагогічної освіти.

У рамках дослідження варта уваги постать першого завідувача кафедри педології Київського ІНО і керівника її секції педагогіки **Степана Андрійовича Ананьїна** (1874-1942рр.), уродженця м. Змієва тепер Харківської області. Зростаючи в учительській сім'ї, Степан Андрійович закінчив юридичний факультет Харківського університету (1897р.) та історико-філологічний факультет Київського університету Св. Володимира (1905р.). Після Гогоцького С.С. з 1909р. читав предмети педагогічного спрямування студентам історико-філологічного факультету університету. Саме Ананьїну С.А. належить авторство курсу лекцій із педагогіки початку ХХ ст. як самостійної науки після майже 20-річної відсутності її в навчальних планах університетів. Він також читав лекції з педагогіки на Київських вищих жіночих курсах. Збірка статей «Дитячі ідеали», стаття «Нариси з педагогіки середньої школи» (1914), монографія «Інтерес у вченні сучасної психології та педагогіки» (тема його магістерської дисертації) (1915) і сьогодні залишаються актуальними. У 1918-1919рр. у Києві на правах рукопису було видано «Лекції з історії педагогіки».

З часу встановлення в Україні радянської влади Ананьїн С.А. активно поринув у розбудову нової школи, підготовку вчительських кадрів для мережі установ соціального виховання, розробку та

реалізацію власних реформаторських ідей: розширення номенклатури педагогічних дисциплін, уведення педагогічної практики в навчальні плани новостворених педагогічних ВНЗ, впровадження новітніх методів навчання тощо.

На підставі вивчення літератури [6] з'ясовано, що Ананьїн С.А. очолив київську кафедру педології, до складу якої ввійшли відомі загалові педагоги Чепіга Я.Ф. та Лебединцев К.Ф. Під впливом західноєвропейського вчення про розвиток дитини науковець визнавав її центром навчально-виховного процесу, тобто активно долучився до експериментальних досліджень, спостережень, теоретичних розробок, тлумачення змісту й завдань педології. У рамках напрямів роботи кафедри педології Київського ІНО Степан Андрійович власноруч розробив і читав курси лекцій із дидактики, загальної педагогіки, педології, дитячої психології, з основних напрямів сучасної педагогіки. Вагомим вважається внесок Ананьїна С.А. у розробку інтегрованої педагогічної навчальної дисципліни «Педологія», сутність якої він пояснював так: «Дитина може і швидше має бути предметом особливої самостійної науки, бо вона є своєрідним об'єктом серед усіх інших доступних науковому дослідженню об'єктів дійсності» [2]. У 1925р. через хворобу Ананьїн С.А. переїхав до Харкова, де ще опрацював курс лекцій «Історія педагогічних течій» (1929р.).

З огляду на предмет дослідження викликає інтерес постать **Костянтина Феофановича Лебединцева** (1878-1925рр.), котрий очолив у подальшому кафедру педології Київського ІНО. Костянтин Феофанович розпочав свою педагогічну діяльність у 1900р. як позаштатний викладач математики 2-ї Київської гімназії та Вищих жіночих курсів Жекуліної Л., з 1902 року викладав математику в Київському першому комерційному училищі [8, с.237]. Після

звільнення з училища (1906р.) брав участь у виданні журналу «Педагогическая неделя», за що був змушений переїхати в Москву, де впродовж 1909-1916рр. викладав у приватній гімназії Кірпічнікової, працював окружним інспектором Петроградського навчального округу, членом комісії з реформування середньої школи, головою педагогічної ради приватної жіночої гімназії (1917р.), консультантом при відділі реформи школи Наркомпросу [3].

У 1919 р. Лебединцев К.Ф. повернувся до Києва, де читав курс математики на українських педагогічних курсах, а згодом з 1921 р. – у Київському ІНО. Одночасно методист брав активну участь у роботі Наркомпросу України та губернському відділі народної освіти. Його авторству належать перший навчальний план єдиної трудової школи для України та перша програма з математики для 7-річної школи. Підручники алгебри Лебединцева К.Ф., над якими автор працював понад 10 років, отримали визнання не лише в Україні та Росії, але й закордоном (перекладені польською та німецькою мовами) [7].

У зв'язку зі смертю керівника кафедри педології Київського ІНО Лебединцева К.Ф., 3 жовтня 1925р. завідувачем кафедри затверджено проф., доктора фізіологічних наук **Валентину Василівну Радзимовську** (1886-1953рр.), яка не була випадковою в управлінській сфері діяльності кафедри педології: з 1917р. вивчала фізіологію дитинства, мала в цій галузі наукові праці, керувала роботою аспірантів, активно провадила наукову й організаційну роботу з дня заснування кафедри.

Аналіз архівних матеріалів, зокрема ЦДАВО України [20; 22] дозволив з'ясувати деякі біографічні дані Радзимовської В.В. (1886-1953рр.), котра народилась у Лубнах на Полтавщині, здобула домашню початкову освіту, а у 1902 р. закінчила з відзнакою Лубенську гімназію. Належала до Лубенського гімназійного гуртка

РУП, у Києві – до української соціал-демократичної групи УСДП, а в 1909р. стала членом Київського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. 1913р. закінчила медичний факультет Київського Університету. Пізніше працювала асистентом, доцентом, а з 1924р. – професором фізіології і біохімії Київського медичного інституту.

Однак уже 15 вересня 1929р. Радзимовська В.В. звільнена з посади керівника кафедри педології Київського ІНО, ув'язнена та репресована на 10 років у справі СБУ. Згодом упродовж 1939-1941рр. Радзимовська В.В. працювала в педагогічному Інституті в Мелітополі, керувала відділом фізіології та біохімії низки науково-дослідних інститутів у Києві (Інституту Клінічної фізіології АН УРСР, Інституту Туберкульозу). У воєнний час 1941-1943рр. працювала на посаді професора Українського Центрального Науково-Дослідного Інституту Туберкульозу в Києві та Львівського медичного інституту. У 1945р. виїхала до Німеччини, працювала професором і керівником кафедри фізіології Інтернаціонального Університету в Мюнхені (Баварія), пізніше – ветеринарного факультету Українського технічно-господарського інституту. З 1950р. Радзимовська В.В. проживала в США, була дійсним членом НТШ і УВАН, автором близько 70 праць із фізіології, біохімії, патофізіології, туберкульозу, психоневрології і педіатрії. Померла 22 грудня 1953р. в м. Шампейн (шт. Іллінойс, США).

У рамках дослідження викликає інтерес діяльність колективу Одеської кафедри педології. Очевидно, науковий потенціал кафедри був вагомим і прогресивним [10]. Однак дійсний потенціал складається з конкретних дослідників-особистостей, до яких варто віднести постать першого завідувача кафедри педології в структурі Одеського інституту педології **Миколи Миколайовича Тарасевича**, постать якого викликає інтерес з огляду на його внесок у розвиток

педагогічної науки та становлення кафедри педагогіки й педології ІНО. Сучасний учений-дефектолог Таранченко О. стверджує, що вже у 1921 р. професор Тарасевич М.М. розробив і застосовував «одну з перших наукових класифікацій дітей з порушеннями психофізичного розвитку, тобто зробив це раніше, ніж з'явилася концепція Виготського Л.» [14, с.48].

У ході дослідження з'ясовано, що 13 листопада 1923р. Тарасевича М.М. радою Одеського педологічного інституту обрано на посаду керівника кафедри педології [19], який крім того обіймав посади обласного інспектора з «дефективного дитинства» та завідувача лікарсько-педагогічного кабінету, а також ректора педологічного інституту [18]. Вивчення публікацій Тарасевича М.М. дало можливість Дічек Н. [5] стверджувати, що він був ентузіастом розвитку педології, прихильником біогенетичного напрямку. Переконаючи освітян у тому, що педагог повинен «впливати не на дітей, а на життя, середовище» [15, с.3], він будував роботу кафедри на засадах всебічного вивчення особистості дитини. Тарасевич М.М. вважав, що практично не існує абсолютно здорових фізично й душевно дітей, бо норма – поняття відносне. «Лише через вичерпний аналіз усіх чинників, що впливали на зародження й формування особистості, можна зрозуміти, ким є ця особистість і чого їй треба від життя, аби вона позбулася своїх негативних якостей і могла віднайти й розвинути ті, що закладені в ній» [15, с.6].

На першій (установчій) сесії Науково-методичного комітету НКО УСРР (січень 1923 р.) Тарасевич М.М. виступав із доповіддю «Про організацію педагогічних спостережень у закладах для дефективних», де обговорювалися питання розробки плану й досягнення «деякої однаковості» у формах і змісті науково-педагогічної діяльності лікарсько-педагогічних кабінетів в Україні. Зазначено, що «аномалії й

недоліки розвитку дитячої особистості, які часто зустрічаються в установах нормального дитинства, мають посісти значне місце у дослідженнях кабінетів» [12, с.307].

Відомо, Інститут педології й кафедру педології при ньому реорганізовано в 1924р., оскільки в Одесі розвитком педології, крім кафедри, займалися обласна дослідна педологічна станція та лікарсько-педагогічний кабінет. На думку керівництва ці установи були спроможними проводити дослідну роботу і підготовку педологів. Тарасевич М.М. разом із посадою обласного інспектора з «дефективного дитинства» залишився завідувати лікарсько-педагогічним кабінетом. Це дало йому змогу зосередитися на науковій діяльності.

Однак у подальшому спостерігається діяльність кафедри педагогіки і педології Одеського ІНО за ініціативою співробітників розформованої кафедри педології. Ініціативна група була перейнята бажанням надати роботі кафедри практичний ухил і допомогти розв'язати найпекучіші потреби вітчизняної педагогіки. Її завідувачем був професор філософії і педагогіки **Гордієвський Михайло Іванович** (1885-1938рр.), котрий народився в с. Зеленьки Київської губернії в сім'ї священника [16], працював штатним професором другої групи по кафедрі педагогіки і педології Одеського ІНО. Після закінчення 1905р. Київської духовної семінарії вступив на історико-філологічний факультет Імператорського Новоросійського університету [23]. Будучи студентом, він постійно брав участь в організованих професором кафедри філософії ІНУ Ланге М.М. філософському студентському гуртку та філософському товаристві. Для доповідей на гуртку він розробив кілька рефератів з історії філософії та історії педагогіки, які згодом були надруковані у

редагованому професорами Ланге М.М. й Щепкіним Є.М. журналі «За свободу» [9; 17].

Згодом у 1910 р. Гордієвський М.І. почав викладати в Одеській реальній школі, паралельно готуючись при університеті до професорського звання по кафедрі філософії під керівництвом Ланге М.М. У 1914 р. склав магістерські іспити й набув ученого ступеню магістранта філософії; у 1915 р. був обраний історико-філологічним факультетом Одеського університету на посаду приват-доцента і приступив до читання курсів із філософії в університеті і Вищих жіночих курсах, а у 1918р. – на посаду штатного доцента. З 1917 р. поряд із філософією почав викладати в університеті педагогічні дисципліни.

Як активний діяч українського національно-визвольного руху в Одесі, член української партії соціалістів-революціонерів Михайло Іванович у 1917р. був обраний кандидатом до Установчих зборів по Херсонському округу від губкомів селянських депутатів, а в січні 1919р. делегатом Трудового конгресу. Протягом 1917-1919рр. публікувався в газетах: «Українське слово», був членом товариств «Просвіта», «Боротьба», працював редактором журналу «Основи», з 1920р. вступив до спілки «Робос».

Після остаточного встановлення 7 лютого 1920р. в Одесі більшовицької влади Гордієвський М.І. разом із провідними вченими Загоровським Є.О., Рябініним-Скляревським О.О., Слабченко М.Є. та іншими намагався відновити й установити українознавчий аспект діяльність Одеського товариства історії і старожитностей, історико-філологічного і бібліографічного товариств, які через часту зміну влади декілька разів закривалися. Однак радянська влада бачила в цих організованих осередках українства гнізда буржуазних

професорів контрреволюційного настрою і не сприяла продовженню їхньої діяльності [17].

З моменту заснування в Одесі ІНО, Гордієвський М.І. почав викладати в ньому філософію й педагогіку, а після виключення з навчального плану філософії викладав лише педагогічні дисципліни: семінар із історії педагогічної теорії і практики, семінар із соціального виховання, а також курс «Сучасна школа в Європі й Америці» на факультеті професійної освіти. Був головою педагогічної комісії ОІНО, працював та один рік очолював Одеську українську учительську спілку, а також в Одеському гуманітарно-суспільному інституті, де викладав логіку, історію педагогіки, методологію суспільних наук.

Крім того, Гордієвський М.І. очолював науково-методичну комісію Одеського губкому політичної освіти з питань українізації (1924-1926рр.), факультет соціального виховання Одеського ІНО (14 січня –1 листопада 1926р.), був членом Одеського бібліографічного товариства (1926-1930), посідав три посади в Одеському науковому товаристві при ВУАН (голова товариства, педагогічної секції та підсекції історії педагогіки). 5 березня 1926р. проф. Гордієвського М.І. затверджено керівником науково-дослідної кафедри педагогіки і педології Одеського ІНО [21].

З моменту реорганізації мережі педагогічної освіти 1930р. Микола Іванович Гордієвський працював в інститутах соціального виховання та фізико-хіміко-математичному (1930-1933рр.), де викладав: історію педагогіки, методологію суспільних наук, сучасні педагогічні течії, історію суспільних наук. Упродовж 1934-1938рр. працював професором на кафедрі історії стародавнього світу історичного факультету Одеського державного університету.

У часи «великого терору» 1937-1938рр. трагічна доля не оминула Гордієвського М.І.: 27 березня 1938р. його заарештовано як

учасника й керівника контрреволюційної есерівської організації за проведення шпигунської роботи, котрий намагався наповнити курс стародавньої історії шкідливими настановами, не посилався на класиків марксизму, затримував видачу програм із метою введення студентів в оману з курсу історії. Виїзна сесія Військової колегії Верховного суду СРСР в Одесі 11 жовтня 1938р. прийняла рішення про розстріл ученого, який того ж дня виконали.

Варта уваги постать з огляду на управлінський аспект кафедр педагогіки ВПНЗ України 1921-1929рр. **Олександра Івановича Попова** (1891-1958рр.), учителя, педагога, організатора освітньої системи, у тому числі й підготовки вчительських кадрів, ідеолога системи соціального виховання 20-х років ХХ ст., котрий народився в с. Куп'євасі (тепер Богодухівського району Харківської області) в сім'ї сільського священика та вчительки. У 1909р. закінчив 2-гу Харківську гімназію, історико-філологічний факультет Харківського університету (1910-1915рр.). Студентом виявив особливий інтерес до літературознавчих пошуків.

Педагогічна діяльність Попова О.І. розпочалася з викладання історії, літератури й психології в приватній Харківській гімназії Родіонової, якою він паралельно завідував упродовж 1916-1919рр.; жіночій гімназії Левковець; гімназії 2-гої групи викладачів; гімназії імені Грінченка Б., котрою завідував упродовж 1920-1921рр.; Харківських педагогічних курсах імені Сковороди Г.С.

З 1916р. Попов О.І. брав активну участь у роботі Харківського педагогічного товариства й Педологічного музею, де читав лекції, виступав із доповідями, рефератами на педагогічні теми. Упродовж 1918-1921рр. науковець читав курс лекцій з педології на Харківських літніх педологічних курсах, а взимку 1920-1921н.р. – курс теоретичної і практичної педології в Харківській середній педагогічній школі.

Відомо, що в цей час педологія як наука активно розвивалася і не дивно, що Попов О.І. із захопленням займався дослідженням закономірностей розвитку дитини, чим, власне, займалися педологи України і зарубіжжя. З педологічних праць Олександра Івановича варто відзначити «Про організацію педологічного музею» (1916р.), «К.Д. Ушинський як педолог» (1917р.), з-під пера науковця виходять також статті проукраїнського спрямування: «Українознавство в школі» (1917р.), «К.Д. Ушинський і українська школа» (1919р.).

На час становлення української влади в Харкові (січень 1918р.) Попов О.І. працював співробітником Харківської губнаросвіти, у 1919р. завідував Науково-педагогічним відділом Харківського губернського відділу освіти, у 1920р. – Науково-педагогічним відділом Ради (Головкому) Соцвиху Наркомосу. На керівних посадах керував вивченням і розглядом питань теоретичної та прикладної педології, розв'язанням питань методики нового виховання. Діяльність Попова О.І. в Наркомосі позначилася його активною участю в створенні важливих освітніх документів, які визначили загальний напрям освітньої політики України. Йому належить авторство «Декларації Наркомосвіти УСРР про соціальне виховання дітей» (1920р.), яка лягла в основу системи соціального виховання, план роботи факультетів соціального виховання ІНО.

Паралельно з діяльністю в Наркомосі Попов О.І. за рекомендацією Головоцвиху в час заснування ХІНО очолив з 1 вересня 1921р. факультет соціального виховання, займався викладанням педології. Як першому деканові новоствореного факультету йому довелося вирішувати різного роду управлінські проблеми: від суто матеріальних до залучення («зрощування») професорсько-викладацького складу. Основною метою факультету,

на думку Олександра Івановича, було виконання державного замовлення щодо підготовки нового покоління вчителів [13].

Саме за ініціативи Попова О.І. у Харкові було створено кафедру педології з секціями загальної педології (керівник професор, завідувач кафедри біології ІНО Шацилло Т.А.); патологічної педології (керівник професор медінституту Воробйов В.П.); соціальної педології (голова Головсоцвиху Менжинська Л.Р.); педагогіки (керівник секції, кафедри, декан факультету соціального виховання ХІНО Попов О.І.). Згодом, відомо, кафедра була впродовж 1924-1926рр. реорганізована у Всеукраїнський науково-дослідний інститут педагогіки (УНДІП), до основних завдань якого віднесено підготовку кадрів наукових працівників і викладачів педагогічних ВНЗ, наукову розробку питань навчання і виховання дітей та дорослих, проблем соціального виховання, професійної і політичної освіти, розробку підручників з педагогіки, навчальних посібників для шкіл, вивчення й упровадження передового педагогічного досвіду.

Варта уваги доповідь Олександра Івановича на IV Всеукраїнській сесії Наукпедкому «До постанови питання про дитячу літературу» [4, с.190], котра викликала гарячі дискусії, адже ставлення до дитячої літератури, авторської і народної казки в той час було неоднозначним і участь Попова О.І. в підготовці до публікації книги казок Андерсена Г.К. стала абсурдною причиною кінця успішної кар'єри науковця 1929р. Насправді ж «логіка» крилася в іншому: педагогіка в цей час набирала нового курсу розвитку у відповідності до курсу розвитку країни, що потягнуло за собою в подальшому масові звільнення, арешти і смертні вироки. Після зняття з посади директора УНДІПу Попов О.І. намагався відновити своє ім'я: написав низку критичних статей в адресу Спілки визволення України, письменників і педагогів, котрі відстоювали казку як засіб навчання.

Однак у березні 1931р. його заарештували як «учасника антирадянської організації».

Попов О.І. цілком визнав свою провину й був засуджений строком на 5 років. Пізніше вирок переглянули й покарання замінили умовним позбавленням волі на 3 роки. Після відбуття терміну Попов О.І. відновився на роботі в УНДІПі і працював там до липня 1933р. Подальша його педагогічна діяльність продовжувалася в середніх школах Харкова. 27 жовтня 1937р. за звинувачення до приналежності до «антирадянської націоналістично-терористичної організації» Попова О.І. знову засуджують на 10 років. Не дивлячись на самовизнання провини, його було звільнено в березні 1939р. «за припинення справи» і він знову займався вчительською справою. У 1943р. Попов О.І. став священником і виїхав до Німеччини, а в 1952р. – до Америки, де помер 1958р. в м. Форт-Вейн (штат Індіана).

Висновки. Буремні події 20-х років ХХст. не могли не позначитися на змісті наукової роботи країни, на структурі навчальних і наукових установ. Створені ніби й окремо від ВНЗ науково-дослідні кафедри не могли повноцінно функціонувати осторонь без практичної бази вищої й середньої школи. Реорганізаційні заходи та завдання країни перед кафедрами педагогіки і педології вимагали неабияких управлінських і наукових зусиль з боку їх завідувачів. Їхні творчі спадки, перипетії й трагізм життя розкривають особливості епохи зародження вищої педагогічної освіти України.

Персоніфікований підхід у дослідженні діяльності кафедр педагогіки та педології Києва, Одеси та Харкова 1921-1929рр. дає можливість стверджувати, що колективи кафедр були сформовані в переважній своїй більшості з представників наукової генерації дореволюційної країни. Прогресивне становлення педології і

педагогіки сприяло формуванню науковців нової педагогіки, спрямованої на вивчення індивідуумів у соціумі.

Управлінська діяльність і творчий спадок завідувачів кафедр відтворюють умови та реалії часу, у який вони жили й працювали. Розширення номенклатури педагогічних дисциплін, уведення педагогічної практики в навчальні плани новостворених педагогічних ВНЗ, розробка та впровадження новітніх методів навчання, наближення до школи, проведення експериментальних досліджень, спостережень, теоретичних розробок, тлумачення змісту і завдань педології та педагогіки, розробка навчальних планів та програм вищої і середньої школи – далеко не повний перелік їхніх заслуг перед вітчизняною вищою педагогічною школою.

Очільники науково-дослідних кафедр педагогіки і педології (Ананьїн С.А., Лебединцев К.Ф., Радзимовська В.В., Тарасевич М.М., Гордієвський М.І., Попов О.І.) мали хорошу вищу освіту, будучи ще студентами, займали надзвичайно активну громадську позицію, були членами різноманітних наукових установ і товариств, переймалися питаннями освіти народу країни; вивчення ними просвітницької діяльності й науково-педагогічної спадщини відомих педагогів у різні історичні періоди сприяло становленню та розвитку освіти, науки, культури України як держави.

Перспективою подальших наукових розвідок може бути дослідження діяльності професорсько-викладацького складу вищих педагогічних навчальних закладів України в подальші роки.

Література:

- 1. Адаменко О.О. Технологія персоніфікованого підходу як засіб удосконалення підготовки майбутніх педагогів / О.О. Адаменко //*

- Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. – 2011. – № 1(33). – С. 82-85.
2. Ананьин С.А. Педология / С.А. Ананьин // Путь просвещения, 1923. – №3-4. – С.39-54.
3. Вдовенко В.К. Лебединцев К.Ф.: маловідомі сторінки біографії видатного математика-методиста [Електронний ресурс] / В. Вдовенко, О. Гур'янова. – Режим доступу: file:///D:/Закачки/Nz_p_2011_101_12.pdf.
4. Ганджій А. IV Всеукраїнська сесія Наукпедкому / А. Ганджій // Путь просвещения, 1925. – №5-6. – С.183-196.
5. Дічек Н. Внесок Одеського лікарсько-педагогічного кабінету в реалізацію диференційованого підходу до організації дитинства в Україні у 20-ті рр. ХХ ст. / Н. Дічек // Історико-педагогічний альманах, 2012. – № 2. – С. 80-86.
6. Дічек Н.П. Ананьїн Степан Андрійович / Н.П. Дічек // Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. Кн.2: Навч. Посібник / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 552с.
7. Ланков А.В. К истории развития передовых идей в русской методике математики [Електронний ресурс] / А.В. Ланков. – М.: Учпедгиз. – 1951. – Режим доступу: <http://www.biografia.ru>
8. Лебединцева Е.К. Константин Феофанович Лебединцев // Е.К. Лебединцева. Преподавание алгебры и начал. анализа: Пособие для учителей. – К.: Радянська школа, 1984. – С. 236 – 244.
9. Левченко В.В. Михайло Іванович Гордієвський – забутий професор Одеського державного університету [Електронний ресурс] / В.В. Левченко, Е.П. Петровський. – [Режим доступу]: <http://ua.convdocs.org/docs/index-126126.html>
10. Научная деятельность Одесского педологического института в 1921г.// Наука на Украине, 1922. – №3. – С.242-244

11. Об учреждении научно-исследовательских кафедр и обеспечении ученых работников научно-исследовательских кафедр // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1921. – №25. – Ст.726
12. Первая сессия Научно-Методического Комитета (21-30.01.1923) // Путь просвещения. – 1923. – № 3. – С. 303–307.
13. Попів О. Від абабагаламаги до соцвиху / О. Попів // Шлях освіти, 1924. – №10. – С.38.
14. Таранченко О. Періоди становлення та розвитку системи спеціального навчання дітей зі зниженим слухом в Україні / Оксана Таранченко // Дефектологія. – 2006. – № 3. – С. 47–52.
15. Тарасович Н. Педология и ее значение в современном педагогическом строительстве / Н. Тарасевич // Путь просвещения. – 1923. – № 4. – С. 1-22.
16. ДАОО, ф. Р-1593, оп. 1, спр. 112, арк. 1, 10.
17. Державний архів Одеської області (ДАОО), ф. Р-1593, оп. 1, спр. 404, арк. 1.
18. Центральний державний архів вищих органів влади України (ЦДАВО), ф. 166, оп. 2, спр. 465, арк. 74-75.
19. ЦДАВО, ф. 166, оп. 2, спр. 468, арк. 26-27(об.)
20. ЦДАВО, ф.166, оп.6, спр. 4634, арк. 117
21. ЦДАВО, ф.166, оп.6, спр. 4664, арк.257.
22. ЦДАВО, ф.166, оп.12, спр.6348 «Радзімовська В.В.».
23. ЦДАВО, ф.166, оп.12, спр.1602 «Гордієвський М.І.»

References:

1. Adamenko O.O. Tekhnolohiia personifikovanoho pidkhodu yak zasib udoskonalennia pidhotovky maibutnikh pedahohiv / O.O. Adamenko // Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. – 2011. – № 1(33). – S. 82-85.

2. Ananin S.A. *Pedologiya / S.A. Ananin // Put prosveshcheniya, 1923. – №3-4. – S.39-54.*
3. Vdovenko V.K. *Lebedyntsev K.F.: malovidomi storinky biohrafii vydatnoho matematika-metodysta [Elektronnyi resurs] / V.Vdovenko, O.Hur'ianova. – Rezhyim dostupu : file:///D:/Zakachki/Nz_p_2011_101_12.pdf.*
4. Handzhii A. *IV Vseukrainska sesiia Naukpedkomu / A. Handzhii // Put prosveshcheniya, 1925. – №5-6. – S.183-196.*
5. Dichek N. *Vnesok Odeskoho likarsko-pedahohichnoho kabinetu v realizatsiiu dyferentsiiovanoho pidkhodu do orhanizatsii dytynstva v Ukraini u 20-ti rr. XX st. / N. Dichek // Istoryko-pedahohichnyi almanakh, 2012. – № 2. – S. 80-86.*
6. Dichek N.P. *Ananin Stepan Andriiovych / N.P. Dichek // Ukrainska pedahohika v personaliiakh: U 2 kn. Kn.2: Navch. Posibnyk / Za red. O.V. Sukhomlynskoii. – K.: Lybid, 2005. – 552s.*
7. Lankov A.V. *K istorii razvitiya peredovykh idey v russkoy metodike matematiki [Yelektronnyi resurs] / A.V. Lankov. – M.: Uchpedgiz. – 1951. – Rezhyim dostupu : <http://www.biografia.ru>*
8. *Lebedyntseva E.K. Konstانتyn Feofanovych Lebedyntsev // E.K. Lebedyntseva. Prepodavanye alhebrы y nachal. analiza: Posobyе dlia uchytelei. – K.: Radianska shkola, 1984. – S. 236 – 244.*
9. *Levchenko V.V. Mykhailo Ivanovych Hordiievskiy – zabutyi profesor Odeskoho derzhavnoho universytetu [Elektronnyi resurs] / V.V. Levchenko, E.P. Petrovskiy. – [Rezhyim dostupu]: <http://ua.convdocs.org/docs/index-126126.html>*
10. *Nauchnaya deyatel'nost Odesskogo pedologicheskogo instituta v 1921g. // Nauka na Ukraine, 1922. – №3. – S.242-244*
11. *Ob uchrezhdenii nauchno-issledovatel'skikh kafedr i obespechenii uchenykh rabotnikov nauchno-issledovatel'skikh kafedr // Sobranie*

uzakoneniy i rasporyazheniy raboche-krestyanskogo pravitelstva Ukrainy.
– 1921. – №25. – St.726

12. *Pervaya sessiya Nauchno-Metodicheskogo Komiteta (21-30.01.1923)*
// Put prosveshcheniya. – 1923. – № 3. – S. 303–307.

13. *Popiv O. Vid ababahalamahy do sotsvykhu / O. Popiv // Shliakh osvity,*
1924. – №10. – S.38.

14. *Taranchenko O. Periody stanovlennia ta rozvytku systemy*
spetsialnoho navchannia ditei zi znyzhenym slukhom v Ukraini / Oksana
Taranchenko // Defektolohiia. – 2006. – № 3. – S. 47–52.

15. *Tarasovich N. Pedologiya i ee znachenie v sovremennom*
pedagogicheskom stroitelstve / N. Tarasevich // Put prosveshcheniya. –
1923. – № 4. – S. 1-22.

16. *Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti (DAOO), f. R-1593, op. 1, spr. 404.*

17. *DAOO, f. R-1593, op. 1, spr. 112, ark. 1, 10.*

18. *Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady Ukrainy*
(TsDAVO), f. 166, op. 2, spr. 465, ark. 74-75.

19. *TsDAVO, f. 166, op. 2, spr. 468, ark. 26-27(ob.)*

20. *TsDAVO, f.166, op.6, spr. 4634, ark. 117*

21. *TsDAVO, f.166, op.6, spr. 4664, ark.257.*

22. *TsDAVO, f.166, op.12, spr.6348 «Radzimovska V.V.».*

23. *TsDAVO, f.166, op.12, spr.1602 «Hordiievskyi M.I.»*